

رتبه‌بندی و جودی حواس ظاهری

بر مبنای حکمت متعالیه

فروغ السادات رحیم‌پور*، دانشیار فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان
جمال احمدی**، دانشجوی دکتری حکمت متعالیه دانشگاه اصفهان

چکیده

در سنت فلسفی حکمای اسلامی، بحث در مورد حواس پنجگانه ظاهری، طبق مبنایی خاص و با ترتیب مشخصی انجام می‌گیرد. جمهور حکما معتقدند که ترتیب حواس از اخس به اشرف عبارت است از لامسه، ذائقه، شامه و سپس سامعه و باصره، و در میان حواس پنجگانه سامعه و باصره لطیفتر و شریفترند. بر اساس مبانی حکمت متعالیه از جمله حرکت جوهری، این ترتیب جنبه وجودی و کمالی پیدا میکند و از همینرو بحثهایی که ملاصدرا در مباحث نفس در مورد حواس ظاهری انجام میدهد، عموماً وجودشناسانه است. در مورد رتبه وجودی سه حس اول، ترتیب فوق همواره محفوظ است اما در مورد برتری وجودی و بصر، گاه دلایلی میتوان یافت که حکم به شرافت سمع میدهد و گاه بنا بدلائل دیگر، شرافت بصر اثبات میشود. در این مقاله دلایلی که بر اساس مبانی حکمت متعالیه برای رتبه‌بندی وجودی حواس قابل ذکر است، بررسی و تحلیل شده و با توجه ویژه بر سمع و بصر، میان دلایل مرتبط با برتری وجودی این دو، داوری بعمل آمده است.

ملاصدرا بصر سمع

مقدمه

حواس ظاهری، حواس باطنی و قوه عاقله، قوای ادراکی انسان هستند و در این بین، حواس ظاهری عامترین، پرکاربردترین و در دسترس‌ترین ادراک کننده‌های بشری هستند. این حواس از ابتدای حیات انسان تا انتها همراه او بوده و سایر قوای ادراکی، بیواسطه یا باواسطه نیازمند آنها هستند. بتعبیر دیگر، این حواس در ریچه همه ادراکات بشر بشمار می‌روند و فقدان هر یک از آنها با فقدان و از دست رفتن بخشی از علوم مرتبط با حواس باطنی و قوه عاقله همراه است. آنچه در عبارات بالا آمد، اجمالی از ارزش و جایگاه حواس ظاهری در مقایسه با دیگر قوای دخیل در ادراک انسان است، اما وضعیت پنج حس ظاهر در مقایسه با یکدیگر چگونه است؟ آیا همه این حواس بگونه‌ی علی‌السویه و یکسان برای ادراک انسان ارزشمند هستند و آیا کارکرد و داده‌های ادراکیشان به یک درجه اهمیت دارد یا رتبه وجودی

*.Email:F.rahimpour@ltr.ui.ac.ir (نویسنده مسئول)

** .Email:jml.ahmadi@yahoo.com

تاریخ تأیید: ۹۶/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۶/۹/۷

رتبه‌بندی وجودی

کلیدواژگان

حواس ظاهری